

מסורת הש"ס

א) דמן קנן כב: ב) ממלכת דרי"י בל ולקמן דף מח: ע"ש, ג) נ"ל רב יהודה אמר שמואל וכן איתא ברי"ף ובד"ש, ד) פסחים דף עז: ט) נ"עין מוס' טוטה לנ: ד"ה ורבי, ו) ונ"י מוס' טוטה לנ ע"כ ד"ה ורבי ומוס' מנחות מג ע"כ ד"ה ואין, ו) ונ"כ מוס' לקמן כט. ד"ה מפני,

הגהות הב"ח

א) גמ' אמר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (שם) מה למזון. י"ב ע"ן לקמן כפ' שלח שאלו סוף דף מח:

גליון הש"ס

גמ' אינו חוזר וקורא. ע"י כתיבו יונה לעיל פ"ב י"א ד"ה כחלמנ: שם פ"ב ק"ש דרבנן. ע"י כ"ק פו ע"א מוס' ד"ה וכן היה ר"י פוטרו מכל המנחם האמורות בתורה ובקטנה לנ ע"כ מוס' ד"ה ורבי נחמנוס מג ע"כ מוס' ד"ה ולחי: מוס' ד"ה שאני בו' בלומר: שלא מצני. ויכולא בוס כ"ג"מ פה ע"כ ופיין קדושין טו ע"כ מוס' ד"ה א"ן: תוס' ד"ה וי"י אבל דורא התפלה ע"י לקמן טו ע"כ מוס' ד"ה מפני:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש מובא זה בשם ר' שמעיה (וכן הוא בשאר הראשונים).

מוסף רש"י

ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. משום כבוד מלכות שמים (מודו רש"י סי' מו. מחור' סי' דז). ולואי שהתפלל אדם כל היום כולו. דלן תפלה יתירה משום כרכה לנטול (פסחים ד"ז).

רבינו חננאל

וסלקא איכא דרב חסדא דקריית שמע מן התורה שנאמר ודברת בם ואית בה נמי מלכות שמים שנאמר שמע ישראל יי אלהי יי אחד. וברכת המזון לאחרית האחריתא שנאמר ואכלת ושבעת וברכת לפיכך קורין שמע ומברכין ברכת המזון לאחריו. לאפוקי תפילה דהיא מדרבנן ומלכות שמים נמי לית בה, לפיכך לא יתחיל ואם התחיל יקצר. ואשכחן ברכת התורה לפניא מרדכיבו כי שם יי אקרא הבו גודל אלהינו. ואיתנן למגמר ברכת התורה לאחריתא מן המזון, וברכת המזון לפניו מן התורה ונדרתה, ועלתה כי ברכת התורה לאחריתא וברכת המזון לפניא שהיא המציאה מדרבנן ניהנה. ור"י אלעזר אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. וקיי"ל כר' אלעזר דהא כולהו רבנן האי קרא ודברת בם ב"ש דרשי ליה, אפי' ב"ש ובי"ה כולהו שוין ודברת בם בק"ש דרשי ליה, הלכך אע"כ דרבי אלעזר לגבי שמואל כתלמיד הוא, כיון דהני קימא כותיה לא משגיחין בשמואל, אלא שמיאן ספק ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. אבל ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל, דדאי תפלה מדרבנן, ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו. בהא נמי כר' אלעזר קיי"ל דאע"כ דר' יוחנן בריה, לא פליג עליה כהדיה ואמר חוזר ומתפלל, אלא ולואי שהתפלל כל היום

קאמר, סכלל שאם לא עשה לא עבר. וקבלנו מרבוחינו שהיו חכמים מוקימי לה להא דר' יוחנן בתפלת ערבית לבד, וכדאשכחן בפסחים בענין מקום שנהנו לעשות מלאכה בתשעה באב וכו', דרש רבא עוברות ומניקות מתענות בו ומשלימות כדרך שמשלימות ביום פסחים ובין השמשות שלו אסור. וכן אמרו משמיה דר' יוחנן, ומקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן תשעה באב אינו תענית צבור (רק) וכו' עד אלא מאי אינו תענית צבור דקאמר ר' יוחנן לתפלת נעילה, כלומר אינו מתפלל בט' באב תפלת נעילה. ומקשינן אינו והא אמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו, ומשינן והם רשות הכא בתפלת נעילה דתענית צבור חובה,

מי שמתו פרק שלישי ברכות

אלא יקלר. כל כרכה וזכרטה: **דליט** **צה** **מלכות** **שמים**. אין מלך

העולם בזכרות של י"ח: ה"ג והרי **כרכם** **המזון** **לפניה** **דאית** **צה** **מלכות** **שמים** כו'. לישנא אחרינא **שאני** **תפלה** **דליט** **צה** **מלכות** **שמים**.

קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ש שמקבל עליו את השם לחדון ולמלך

מיוחד ולהאי לישנא גרסינן **והרי**

כרכם **המזון** **לאחריו** **דליט** **צה** **מלכות** **שמים** ולשון זה נראה שהוא עיקר

מדמשני ליה אלא ק"ש וזכרטה המזון

דאורייתא והאי בללחמיו עסקינן ואי

לנישנא קמא הא לא איירי בזכרטה

המזון לאחריו כדאתקפתיה דלהדרי

תלמודא עילוייה אלא ק"ש וזכרטה המזון

דאורייתא כו'. ואית דגרסי הכא

בלשון קושיא ק"ש דרבנן היא אלא

ק"ש דאית צה מלכות שמים וזכרטה

המזון דאורייתא לאפוקי תפלה דרבנן

ואין צה מלכות שמים למאן דגרס הכי

מפרשינן לקמן בשכנך ובקומך

כדצרי מורה כתיב: **כי** **סם** ה' **אקרא**.

כשנא משה לפתוח כדצרי שצרי אמר

להס לישראל אני אכרך תחלה ואחס

ענו אחרי אמנ כי סם ה' אקרא

בזכרטה אחס הכו גודל לאלהינו כאמן

הכי מפרשי לה במסכת יומא (דף לז):

שאני **טעון** **לפניו**. *כלומר שלא

מניינו לו מקרא מפורש לכרך לפניו:

טעון **לאחריו**. כדכתיב ואכלת ושבעת

וזכרטה: **מורה** **שטעונה** **לפניה**.

כדאמרין: **איכא** **למפרך**. בתרוייהו

כשאתה צא ללמוד תורה מן המזון

איכא למפרך מה למזון שכן הנהי

וכשאתה צא ללמוד מזון מן המורה

איכא למפרך מה למורה שכן חיי

העולם הנא: ק"ש **דרבנן**. לקמן

פרין לה: **אמת** **ויציז** **דאורייתא** **היא**.

שמוזיר צה יציאת מזכרים דחויצא

דאורייתא היא דכתיב למען מזכר את

יוס כאמן מארך מזכרים (דברים טו):

דאית **צה** **תרסי**. יציאת מזכרים ומלכות

שמים: **חוזר** **וקורא** **ק"ש**. קסבר ק"ש

דאורייתא היא: **ולואי** **שיטפלל** **אדם**

כל **היום**. בהלכות גדולות פסק הלכה

כרבי יוחנן כספק והלכה כשמואל את

בזרכה אס מזכר כחאמע בזרכה

כחאת מן הזכרות שטעה: **יחיד** **ויחיד**.

כשהתפלל תחלה היה יחיד וכששכח

שהתפלל והתחיל להתפלל היה צדיק:

אז

ומתפלל ורבי יוחנן אמר ^דולואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה

אמר שמואל יהיה עומד בתפלה ונוכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה

אינו והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב

דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן יגומרין כל אותה ברכה

הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד

שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל יהתפלל ונכנס

לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל

ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמועינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד

^ההיה עומד בתפלה ונוכר שהוא בעל קרי

לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל הא לא

אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה

מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית

בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך

לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק"ש וברכת

המזון דאורייתא ותפלה דרבנן: אמר רב

יהודה ^המנין לברכת המזון לאחריה מן

התורה שנאמר ויאכלת ושבעת וברכת מנין

לברכת התורה לפניא מן התורה שנאמר

^בכי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו אמר ר'

יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת

המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניא מן

ברכת התורה מקל וחומר ברכת התורה

לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה

מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה

שטעונה לפניא אינו דין שטעונה לאחריה

וברכת המזון לפניא מן ברכת התורה מק"ו

ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניא

מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון

לפניו איכא למפרך ^ומה למזון שכן הנהי

ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון

מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא:

אמר רב ^היהודה ספק קרא קריאת שמע ספק

לא קרא *אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת

ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב

*מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב

דאורייתא מתיב רב יוסף ^בובשכבך ובקומך

אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב תנן

בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניא

ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו

מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא

לברוך לאחריה מאי טעמא מברך אי משום

יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע

ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עדיפא

דאית בה תרתי ור' אלעזר אמר *ספק קרא

קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש

ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר

כא.

והרי תפלה דרבנן שהצבור בו. וא"ת אמאי שצנ צבא דק"ש דקאי

בגווה דדבר שהצבור עסוקין בו וקמני אינו מנכך לפניא

כו. וי"ל משום רבותא דתפלה פריך מיניה אע"ג דתפלה מעומד

ונראה לכל שאין זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן אס לא התחיל

לא יתחיל. וא"ת כיון דלא ידע טעמא

דצסמון יקשה גס לדיניה מה לי

ק"ש וזכרטה המזון יותר מתפלה וי"ל

דלדיניה נחא כיון דההורכ כדצור

דמי יס להצריכו צק"ש וזכרטה המזון

שהס מדאורייתא יותר מתפלה דרבנן

אזל לרצ חסדא כיון דההורכ אינו

כלוס רק שלא יהא יושב וצטל מה לי

ק"ש מה לי תפלה: **הא** **אי** **לא** **אתחיל**

לא **יתחיל**. וא"ת אימא דדצדור קאמר

הא צההורכ שפיר דמי וי"ל דמשמע

דלא יתחיל אפי' צההורכ מדלא קאמר

יקלך דצדור אז יהיכר צלריכות:

הכי **גרסי** **א"א** **ק"ש** **וברכת** **המזון**

דאורייתא **ותפלה** **דרבנן** **ולא**

גרפינן מידי בתר הכי עד אמר רב

יהודה אמר רב. ופי' הקוטרסר ק"ש

דאורייתא כיון שאינו אומר אמת

ויציב דפי' צמתנימן ויס ספרים

גורסים יק"ש דרבנן הוא. ומשני אלא

ק"ש אית צה מלכות שמים וזכרטה

המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וכן

הגירסא צפ"ה וקשה דצמתנימן פי'

דק"ש דאורייתא לכולי עלמא כיון שלא

אמר אמת ויציב דצהכי מיירי צמתנימן

וגס יס ספרים גורסים שאני תפלה

דלית צה מלכות שמים והרי צכרטה

המזון דלית צה מלכות שמים וצכרטה

המזון מנכך לאחריו וכו' אלא היינו

טעמא דק"ש אית צה מלכות שמים

וזכרטה המזון דאורייתא ותפלה דרבנן

וגס על גירסא זו קשה כדפריש':

ספק **לא** **אמר** **אמת** **ויציב** **חוזר**.

ותימנה הא ע"כ ר'רף לומר

שהוא מסופק גס מק"ש שאס היה

צדור לו מק"ש וספק מאמת ויציב לא

יהיה מן המורה כיון שאוכיר יציאת

מזכרים צק"ש ואס כן הואיל ומסופק

משניהס יחזור לק"ש דאית צה תרתי

מלכות שמים ויציאת מזכרים דהכי

עדיף מלומר אמת ויציב דליכא אלא

חדא כדאמר צסמון גבי מתני'.

ואומר ר"י דודאי מתני' גבי צעל קרי

שידענו צו שלא אמר ק"ש ולא אמת

ויציב כלל ואנו רוצים להסיר לו הלכך

טוב הוא יותר שיאמר ק"ש דאיכא

תרתי אזל הכא שהוא ספק אס אמר

אמת ויציב ומספקא ליה אס אמר

שניהס כדפרישית טוב הוא יותר

שיאמר אמת ויציב מלומר ק"ש

כדשיאמר אמת ויציב שמא יס תלות

שמקן הכל דאס קרא ככר אמת ויציב

גס קרא ק"ש ככר דמסתמא התפלל

כדך תפלה ק"ש ואח"כ אמת ויציב

ויאס ידי שתיאן וכי נמי תימא דלא

שמא לא קרא לא ולא זה כיון דספקיא הוא כולי האי לא אטרחוהו רצנן לחזור שניהס אזל אס יאמר ק"ש אין זו תקנה גמורה כל כך

דשמא קרא ק"ש אחרת ולא יאא כלל צמה שעושה עמה ואס צדור שלא אמר ככר ק"ש אס כן לא אמר נמי אמת ויציב שאין רגילות לומר

אמת ויציב בלא ק"ש ואס כן כשיאמר מעשה ק"ש לא תקן כלל ולא יאא מדי ספקיו עוד אמר הר"ר שמשון דמיירי שפיר שאינו מסופק

אלא מאמת ויציב אזל צדור הוא שקרא ק"ש ואפילו הכי הוא אמר ר' יוחנן תשעה באב

שמשוקף אי לא אמר לא פרשת יציית ולא אמת ויציב ואס כן לא הזכיר כלל יציאת מזכרים וכוילה מילתא דיציאת מזכרים קרי ליה אמת

ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוי משום יציאת מזכרים והלכך הוי פרשת יציית ככלל אמת ויציב: **ההוא** בדברי תורה בתיב. והא

דאמרין לעיל צפרק קמא (דף צ). צערב משום דכתיב ובשכנך אסמכתא צעלמא הוא^ו:

ורבי **יוחנן** **אמר** **ולואי** **שיתפלא** **אדם** **ב"ל** **היום**. אומר ר"י דהלכה כרבי יוחנן ודוקא צספק התפלל * אזל דואי התפלל לא^ו **תדע**

דהא **מסתמא** **לא** **פליג** **אהא** **דאמר** **רב** **יהודה** **אמר** **שמואל** **צסמון** **וזוכר** **שהתפלל** **פוסק** **וכי** **וכן** **אס** **יכול** **לחדש** **דבר** **בתפלתו**:

עז

פי', כגון שהתפלל תפלה אדעתא דחובה ושכח שכבר התפלל ועמד להתפלל אדעתא דחובה דחובה שוכב התפלל פוסק ואפי'

באמצע ברכה, שאם בא לגומרה נמצא כמי שמקריב שני תמידין בשחרית שהוא עובר משום כל חוסיף, ולפיכך פוסק ואפילו

באמצע ברכה, וכהא אפי' ר' יוחנן מודה דלא קאמר רבי יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו אלא תפלת דבהה כגון התחנונים

וכיוצא בהן, אבל תפלת חובה לא קאמר. הני בני בי רב דטעו ומברכי דחול בשבת וכו' גומרין כל אותה ברכה. ודוקא ב"ח

דערבית שחרית ומנחה, אבל במוסף פוסק אפי' באמצע ברכה.

עין משפט ונר מצוה

ל^א א מיי פ"ב מהלכות ק"ש הלכה יג סמג עשין יט טושי"ע אר"ח סימן סז: ל^א ב ג א מיי פ"י מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין יט טושי"ע אר"ח סימן קן סעיף א: ל^א ד מיי שם הלכה ז ס

עין משפט
גזר מצוה

כא:

עַד שְׁלֹא יֵגִיעַ שְׁלֵחַי צָבוּר לַמּוֹדִים. וְטַעמָא לִפּי שְׁנֵיךְ לְשׁוֹם עַם הַצָּבוּר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּכּוֹפֵר בְּמִי שֶׁהַצָּבוּר מִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וְהוּא הָדִין נִמְי אִם יֵגִיעַ לַמּוֹדִים כְּשֶׁשְׁלִיחַ צָבוּר יֵגִיעַ לַמּוֹדִים דְּשִׁפִּיר דְּמִי כִּיוֵן שֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה עִם חֲזִירָיו אֲזַל אֵין גִּמְרָא פְּסִיקָא לִיה כִּי הֵאֵי גּוֹוֹלָא אֲזַל אֵין נִרְאֶה דְּמִשּׁוּם מוֹדִים דְּרִבְנָן נִקְטַם הֵכי שְׁמָזָה לַעֲנוּת שׁזֶה לֹא מֵאִינוּ לוֹ עֵיקַר בְּגַמִּי וּרְ"ת הִיה רִגִּיל כְּשֶׁהִיה מִתְּפַלֵּל בִּיחִיד^[א] כְּשֶׁהָחֹן מִגִּיעַ לַמּוֹדִים הִיה כּוֹרַע עִם הֶקְהַל בְּלֹא אֲמִירָה כָּלל וְדוּקָא בְּאִמְנָע צִרְכָּה אֲזַל בְּסוּף צִרְכָּה לֹא דֹאֲמַר לִקְמָן (דף ג.ד.) דִּלְאִסוּר לְשַׁחֲת בְּסוּף כָּל צִרְכָּה וְצִרְכָּה מִיְהוּ לְכַתְּמָלָה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּדִמְשַׁמַּע הַגּוֹזֵל (דף נח.) דִּלְדַּם הַמִּתְּפַלֵּל וְשַׁמַּע מִפִּי הַחֹן קָדִישׁ אִו קְדוּשָׁה אִינוּ יֻכַּל לְהַפְסִיק וּלַעֲנוּת עִם הַצָּבוּר אֲלֹא יִשְׁתּוּק וַיִּמְתֵּין מַעַט דְּשׁוּמַע כְּעוֹנָה וַיִּזַּל לְכַתְּמָלָה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן דַּעֲנִיָּה מְשִׁבָּא טַפִּי הַדּוֹר מִזֶּהוּ. וּרְ"ת וּרְ"י הִיו אֲוִמֵּרִים דִּלְדַּרְכָּה אִי שׁוּמַע כְּעוֹנָה הִיו הַפְּסִקָה אִם שׁוּתָק. וּמִ"מ נִהְגוּ. הַעַם לְשַׁתּוּק וּלְשַׁמּוּעַ וּגְדוֹל הַמִּנְהַג. צִירוּשְׁלִמִי פִּרְקַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר קָאֲמַר לֹא הַתְּפַלֵּל ^(א) וַיֵּאָ וּמֵאֲלָן מִתְּפַלְלִין מוֹסָף אִם הִיה יוֹדַע שֶׁיְהִיה מִתְּפַלֵּל וְגוּמַר עַד שֶׁלֹּא יִתְחַיל שׁ"ץ כְּדִי לַעֲנוּת אֲמָן מִתְּפַלֵּל אִם לֹאֹו לֹא יִתְפַּלֵּל. בְּאַחִיה אֲמָן אֲמָרו פְּלִיגִי צִיה מְרִי אֲמוּרָאִי מַד אֲמַר בְּאֲמָן שֶׁל הֵאלֹה הַקָּדוֹשׁ וַחַד אֲמַר בְּאֲמָן שֶׁל שׁוּמַע תְּפִלָּה וּלֹא פְּלִיגִי כֹאֵן בְּחוּל כֹּאֵן בְּשַׁבַּת וְהֵאֵל דִּלְמִמְרִין בְּאֲמָן שֶׁל שׁוּמַע תְּפִלָּה הֵיינו בְּחוּל לִכְך יֵשׁ לִיחֵר לַעֲנוּת אֲמָן בְּהֵאלֹה הַקָּדוֹשׁ וְגַם לַעֲנוּת אֲמָן בְּשׁוּמַע תְּפִלָּה וּמִתּוֹךְ הַצִּירוּשְׁלִמִי מִשְׁמַע שֶׁהִיו רִגִּילִין לוֹמַר יִ"ח צִרְכוֹת שְׁלָמוֹת בְּמוֹסָף שֶׁל חוּל כְּגוֹן צִרְ"ח וּבְחוּל הַמוֹעֵד וּמִיְהוּ אֲנִן סַמְכִין אֵהֵא דֹאֲמַר פִּרְקַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר בְּחוּל כֹּאֵן בְּשַׁבַּת וְהֵאֵל דִּלְמִמְרִין בְּאֲמָן מִשְׁסִּיר לֹא תִקּוֹן וְמַה שֶּׁאִנוּ אֲוִמֵּרִים עֲנִנו בִּין גּוֹאֵל לְרוּפֹא לֹא קָשָׁה שְׁאִינוּ אֲלֹא לִשְׁ"ץ אֲזַל יַחִיד כּוֹלְלָה בְּשַׁ"ת וְעוֹד אֲוִמַר הַר"ר חַיִּים דִּלְאִינָא בְּמוֹסַפְתָּא (דפ' ת"ה) בְּהֵדִיא כְּמִנְהַגְנוּ דְּקֹאֲמַר הַעַם יַמִּים שִׁישׁ צֵהן קִרְצָן מוֹסָף כְּגוֹן רִ"ח וְחִ"ה עֲרִיצִית וּשְׁחִרִית מִתְּפַלֵּל יִ"ח שְׁלָמוֹת וְאֲוִמַר מַעֲיָן הַמֵּאֲרֹועַ צַעֲבוּדָה וְאִם לֹא אֲמַר מִחֲזִירִים אֲוִתוֹ וּבְמוֹסָפִים מִתְּפַלֵּל שְׂעַז וְאֲוִמַר קְדוּשַׁת הַיוֹם בְּאִמְנָע וְצִירוּשְׁלִמִי נִמְי וַיִּל לַעֲשׂוֹת סוּפֵר הוּא וְלִ"ג שֶׁל מוֹסָף אֲלֹא צֹא וּמֵאֲלָן מִתְּפַלְלִים וְכֵן מִשְׁמַע צִירוּשְׁלִמִי פִּרְקַת מִי שַׁמְתוּ דַּגַּם וּ הַמִּימְרָא כְּמוֹזֶה עַם וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל מוֹסָף כָּלל: **אֵין** יַחִיד מִתְּפַלֵּל

קְדוּשָׁה. וְכֵן הֵלֵכֶּה אֲזַל הַמִּתְּפַלֵּל יִ"ח עִם הַחֹן לְכַשִּׁיגַע שׁ"ץ לְקְדוּשָׁה יֹאמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צָבוּר נִקְדַּשׁ וְכֵל הַקְדוּשָׁה מִשְׁלֵם יֻכַּל לַעֲנוּת עִם הַצָּבוּר דִּלָּין זֶה קִרְוִי יַחִיד: וְנִחַז

רב ניסים גאון

ר' יהודה דלא דריש סמוכין בכל התורה ובמשנה תורה דריש. פירשו לטעמא דהרמב"ם בפרק ט"ו נשים (דף ו.) ואמרו ובמשנה תורה מאי טעמא דריש איבעית אימא משום דמוכח ואיבעית אימא משום דמוכחה:

עַד שְׁלֹא יֵגִיעַ שְׁלֵחַי צָבוּר לַמּוֹדִים. וְטַעמָא לִפּי שְׁנֵיךְ לְשׁוֹם עַם הַצָּבוּר שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּכּוֹפֵר בְּמִי שֶׁהַצָּבוּר מִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ וְהוּא הָדִין נִמְי אִם יֵגִיעַ לַמּוֹדִים כְּשֶׁשְׁלִיחַ צָבוּר יֵגִיעַ לַמּוֹדִים דְּשִׁפִּיר דְּשִׁפִּיר דְּמִי כִּיוֵן שֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה עִם חֲזִירָיו אֲזַל אֵין גִּמְרָא פְּסִיקָא לִיה כִּי הֵאֵי גּוֹוֹלָא אֲזַל אֵין נִרְאֶה דְּמִשּׁוּם מוֹדִים דְּרִבְנָן נִקְטַם הֵכי שְׁמָזָה לַעֲנוּת שׁזֶה לֹא מֵאִינוּ לוֹ עֵיקַר בְּגַמִּי וּרְ"ת הִיה רִגִּיל כְּשֶׁהִיה מִתְּפַלֵּל בִּיחִיד^[א] כְּשֶׁהָחֹן מִגִּיעַ לַמּוֹדִים הִיה כּוֹרַע עִם הֶקְהַל בְּלֹא אֲמִירָה כָּלל וְדוּקָא בְּאִמְנָע צִרְכָּה אֲזַל בְּסוּף צִרְכָּה לֹא דֹאֲמַר לִקְמָן (דף ג.ד.) דִּלְאִסוּר לְשַׁחֲת בְּסוּף כָּל צִרְכָּה וְצִרְכָּה מִיְהוּ לְכַתְּמָלָה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן כְּדִמְשַׁמַּע הַגּוֹזֵל (דף נח.) דִּלְדַּם הַמִּתְּפַלֵּל וְשַׁמַּע מִפִּי הַחֹן קָדִישׁ אִו קְדוּשָׁה אִינוּ יֻכַּל לְהַפְסִיק וּלַעֲנוּת עִם הַצָּבוּר אֲלֹא יִשְׁתּוּק וַיִּמְתֵּין מַעַט דְּשׁוּמַע כְּעוֹנָה וַיִּזַּל לְכַתְּמָלָה אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן דַּעֲנִיָּה מְשִׁבָּא טַפִּי הַדּוֹר מִזֶּהוּ. וּרְ"ת וּרְ"י הִיו אֲוִמֵּרִים דִּלְדַּרְכָּה אִי שׁוּמַע כְּעוֹנָה הִיו הַפְּסִקָה אִם שׁוּתָק. וּמִ"מ נִהְגוּ. הַעַם לְשַׁתּוּק וּלְשַׁמּוּעַ וּגְדוֹל הַמִּנְהַג. צִירוּשְׁלִמִי פִּרְקַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר קָאֲמַר לֹא הַתְּפַלֵּל ^(א) וַיֵּאָ וּמֵאֲלָן מִתְּפַלְלִין מוֹסָף אִם הִיה יוֹדַע שֶׁיְהִיה מִתְּפַלֵּל וְגוּמַר עַד שֶׁלֹּא יִתְחַיל שׁ"ץ כְּדִי לַעֲנוּת אֲמָן מִתְּפַלֵּל אִם לֹאֹו לֹא יִתְפַּלֵּל. בְּאַחִיה אֲמָן אֲמָרו פְּלִיגִי צִיה מְרִי אֲמוּרָאִי מַד אֲמַר בְּאֲמָן שֶׁל הֵאלֹה הַקָּדוֹשׁ וַחַד אֲמַר בְּאֲמָן שֶׁל שׁוּמַע תְּפִלָּה וּלֹא פְּלִיגִי כֹאֵן בְּחוּל כֹּאֵן בְּשַׁבַּת וְהֵאֵל דִּלְמִמְרִין בְּאֲמָן שֶׁל שׁוּמַע תְּפִלָּה הֵיינו בְּחוּל לִכְך יֵשׁ לִיחֵר לַעֲנוּת אֲמָן בְּהֵאלֹה הַקָּדוֹשׁ וְגַם לַעֲנוּת אֲמָן בְּשׁוּמַע תְּפִלָּה וּמִתּוֹךְ הַצִּירוּשְׁלִמִי מִשְׁמַע שֶׁהִיו רִגִּילִין לוֹמַר יִ"ח צִרְכוֹת שְׁלָמוֹת בְּמוֹסָף שֶׁל חוּל כְּגוֹן צִרְ"ח וּבְחוּל הַמוֹעֵד וּמִיְהוּ אֲנִן סַמְכִין אֵהֵא דֹאֲמַר פִּרְקַת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר בְּחוּל כֹּאֵן בְּשַׁבַּת וְהֵאֵל דִּלְמִמְרִין בְּאֲמָן מִשְׁסִּיר לֹא תִקּוֹן וְמִה שֶּׁאִנוּ אֲוִמֵּרִים עֲנִנו בִּין גּוֹאֵל לְרוּפֹא לֹא קָשָׁה שְׁאִינוּ אֲלֹא לִשְׁ"ץ אֲזַל יַחִיד כּוֹלְלָה בְּשַׁ"ת וְעוֹד אֲוִמַר הַר"ר חַיִּים דִּלְאִינָא בְּמוֹסַפְתָּא (דפ' ת"ה) בְּהֵדִיא כְּמִנְהַגְנוּ דְּקֹאֲמַר הַעַם יַמִּים שִׁישׁ צֵהן קִרְצָן מוֹסָף כְּגוֹן רִ"ח וְחִ"ה עֲרִיצִית וּשְׁחִרִית מִתְּפַלֵּל יִ"ח שְׁלָמוֹת וְאֲוִמַר מַעֲיָן הַמֵּאֲרֹועַ צַעֲבוּדָה וְאִם לֹא אֲמַר מִחֲזִירִים אֲוִתוֹ וּבְמוֹסָפִים מִתְּפַלֵּל שְׂעַז וְאֲוִמַר קְדוּשַׁת הַיוֹם בְּאִמְנָע וְצִירוּשְׁלִמִי נִמְי וַיִּל לַעֲשׂוֹת סוּפֵר הוּא וְלִ"ג שֶׁל מוֹסָף אֲלֹא צֹא וּמֵאֲלָן מִתְּפַלְלִים וְכֵן מִשְׁמַע צִירוּשְׁלִמִי פִּרְקַת מִי שַׁמְתוּ דַּגַּם וּ הַמִּימְרָא כְּמוֹזֶה עַם וְלֹא הִזְכִּיר שֶׁל מוֹסָף כָּלל: **אֵין** יַחִיד מִתְּפַלֵּל

מי שמתו פרק שלישי ברכות

או **צבור וצבור**. בִּין צִרְאָשׁוּנָה בִּין צִשְׁנִיָּה הִיה עִם הַצָּבוּר כְּגוֹן עֶשְׂרֶה אַחֵר עֶשְׂרֶה זֶה עַמְהָם בְּשַׁתִּינָן שֶׁשַׁחַח הַשְׁתַּפְּלֵל עִם הָרִאשׁוֹנִים: **רצ הוּא סַבָּר**. יַחִיד הַמִּתְּפַלֵּל עִם הַצָּבוּר אֲוִמַר קְדוּשַׁ הֵלֵכֵךְ אִם לֹא גִמַּר עַד שֶׁלֹּא יֵגִיעַ שׁ"ץ לְקְדוּשׁ לִית לָן בֶּה אֲזַל מוֹדִים אֲף עַל פִּי שִׁיחִיד אֲוִמַר מוֹדִים אִם אִינוּ אֲוִמְרוּ עִם הַצָּבוּר הַרּוּאֶה אַת כּוֹלֵם כּוֹרְעִים וְהוּא אִינוּ כּוֹרַע נִרְאֶה כְּכּוֹפֵר בְּמִי שֶׁחֲזִירָיו מִשְׁתַּחֲוֶין לוֹ: **מַפְסָק** לֹא **פְּסִיק**. תְּפִלְמוּ לְקְדוּשָׁה לַעֲנוּת עִם הַצָּבוּר וְכֵן לַמּוֹדִים: **בְּמַשְׁנֶה חוּרֶה דְּרִישׁ**. וְהֵאֵי קִרָא בְּמַשְׁנֶה חוּרֶה הוּא נֶאֱמַר: **מַכְשַׁפָּה לֹא תַחִיה**. וְלֹא פִירַשׁ בְּאִינוּ מִיתָה תַּמּוּת וּנֶאֱמַר אֲזַלוּ כָּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמַת: **סַמְכוּ עֵינִין** לו. סַמְכְתוּ פִּרְשַׁת מַכְשַׁפָּה לֹא תַחִיה לְשׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה: **מַה שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה בְּסַקִּילָה**. כִּלְמִמְרִין לֶה כְּסַנְהֶדְרִין פִּרְק ד' מִיתַת (דף נד.): בְּגוּרָה שׁוּה דִּתְהַרְגּוּ דִּהֲכֹא מִכִּי הַרְגּוּ תַּהַרְגּוּ דְּמַסִּית אֲף מַכְשַׁף בְּסַקִּילָה: **אמר ליה רבי יהודה ובי מנני שסמכו הענין**. לְשׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה נוֹטִיל זֶה הַמַּכְשַׁף לַסַּקִּילָה שֶׁהִיא חֲמוּרָה מְכַל מִיתוֹת שְׂבָחוּרָה אֲלֹא מַקְרָא מַפּוּרַשׁ יֵשׁ לוֹ בְּמַקּוֹם אַחֵר שֶׁהוּא בְּסַקִּילָה: **אוז וידעוני כנלל**. לֹא תַחִיה דְּכָל הַמַּכְשָׁפִים הִיו וְלִמָּה יֵאָוּ בְּפִנִי עֲלָמָן כְּשֶׁהַפְּרִישָׁן לַסַּקִּילָה כְּדַכְתִּיב בְּאֲנָן יִרְגְּמוּ אֲוִתָם דְּמִיָּהָם בְּס"י לַהֲקִישׁ אֲלִיהֶם אַת כָּל הַכָּלל שׁוּ מוֹדָה בְּחוּרָה שְׁכָל דְּצֵר שֶׁהִיה כְּכָלל וַיֵּאָ מִן הַכָּלל לִלְמַד לֹא לִלְמַד עַל עֲלָמוּ יֵאָל אֲלֹא לִלְמַד עַל הַכָּלל כּוֹלֵו יֵאָל: **זכ שראה קרי וכו'**. לַעֲנִין טְצִילָה שְׁתַּקֵּן עוֹרָא לְצַעֲלִי קִרְיִין לַעֲסוֹק בְּחוּרָה קֹאִי וְלִשְׁאֵר טַמְאִים לֹא הִנְרִיךְ וּקְאָמַר הֵכָא דֹאֵם יֵשׁ לוֹ טוּמְאָה אַחֲרַת עִם הַקְרִי שְׁאִינוּ יֻכַּל לֵאֵלֵאת מִמֶּנָּה בְּטְצִילָה וּזו כְּגוֹן זֶכַּ וְגֵדָה שֶׁהֵם טַמְאִים טוּמְאָת שְׂעַבָּה אֲפִילוּ הֵכי לִרְיִין לְטַבּוֹל לַקְרִיו קוֹדֵם שִׁיעּוֹק בְּחוּרָה: **פולטס שכנפס זרע**. הֵכי הִיא כְּצַעֲלִי קִרְי: **ורבי יהודה פוטרי**. ^(א) קַס"ד דִּלָּין טְצִילָה וּז מַטְהַרְמוּ מְכַל וְכֵל: **הַשְׁמַשְׁשׁ לַמֶּלֶן קַסְנִי לֶה**. לַהֲשַׁמְיַעַנו כַּח מִי הַוּרְכּוּי לַחֲלוֹק צֶה: **אֵילִינָא לִרְצֵנָן**. לַהוּדִיעֵךְ כֵּחַן דְּמַחֲמִיצִי צֶה: **הַסַּפֵּא זכ שראה קרי**. שְׂקַדְמָתוּ טוּמְאָת הַיּוֹצֶה מַעֲיַקְרָא: **הַמַּעֲיַקְרָא**. בְּשַׁעֲשֶׂה שְׂרָאָה קְרִי לֹאֹו צֵר טְצִילָה הוּא וּמַחֲמִיצִי לִיה רְצֵנָן טְצִילָה לַקְרִי לְדַצְרִי חוּרָה: מַשְׁמַשְׁת

ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני ככלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר ^(א) נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו ר' יהודה אומר באנוסת אביו ובמפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דר' יהודה דכתיב ”לֹא יִקַּח אִישׁ אִשׁ אִתּוֹ אִשְׁתּ אֲבִיו וְלֹא יִגְדֹל אִמֶּר (אֵת) כִּנְיָן אֲבִיו כִּנְיָן שְׂרָאָה אֲבִיו לֹא יִגְדֹל וּמִמָּאִי דְּבִאֲנוּסַת אֲבִיו כְּתִיב דַּסְמִיךְ לִיה^[א] ונתן האישי השוכב עמה וגו' אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמוכין מבעי ליה לאידך דריב"ל דאמר ריב"ל ”כָּל הַמִּלְמוּד לִבְנוֹ הַצָּבוּר מִכֻּלָּה מִהַר חוּרֵב שְׁנֵאֲמַר ^(א) הוֹדִיעַתֶּם לְבָנֶיךָ וּלְבָנֵיךְ בְּנִיךְ וְכִתְּבִיה בְּתָרִיה יוֹם אֲשֶׁר עֲמַדְתָּ לִפְנֵי ה'^[א] אֵלֶיךָ פוֹטֵר רַבִּי יְהוֹדָה אֲלֵא בּוֹב שְׂרָאָה קְרִי דַּמַּעֲיַקְרָא לֹאֹו בַר מְבִילָה הוּא אֲבַל בַּעַל קְרִי גִירָאָה מַחֲיִיב וְכִי תִימָא ה"ה דַּאֲפִילוּ בַּעַל קְרִי גִירָאָה נִמְי פוֹטֵר רַבִּי יְהוֹדָה וְהֵאִי דְקָא מַפְלְגִי בּוֹב שְׂרָאָה קְרִי לַהוּדִיעֵיךְ כֵּחַן דְּרַבְנָן אֵימָא סִיפָא הַמְשַׁמְשַׁת וּרְאֵתָה ^(א) דֶּם צִרְכָּה מְבִילָה לְמֵאֲן קִתְּנִי לֶה אֵילִימָא לְרִבְנָן פְּשִׁיטָא הִשְׁתָּא וּמַה זֶכַּ שְׂרָאָה קְרִי דַּמַּעֲיַקְרָא לֹאֹו בַר מְבִילָה הוּא מַחֲיִיבִי רַבְנָן הַמְשַׁמְשַׁת וּרְאֵתָה ^(א) דֶּם דַּמַּעֲיַקְרָא בַת מְבִילָה הִיא לֹא כָּל שְׂכָן אֲלֵא לֹאֹו ר' יהודה הִיא וְדוּקָא קִתְּנִי לֶה מַשְׁמַשְׁת

מסורת הש"ס

(א) [מיכת וכן לימא ברי"ק],
(ב) מנילה דף כג.; (ג) [שם ע"ש סנהדרין עד: ע"ש],
(ד) [ג"ל ואחלא עדה עדה דכמי עד ממי לעדה הערה האת מנה להלן וט' ק' איתא במנילה],
(ה) [ואלי ג"ל ור"ש כן לקוט וע' כחונות קרא:],
(ו) [ג' מוספות ב"ק פז: ד"ה אחא],
(ז) [ע"י חוסי' יבמות דף נ: ד"ה ובי מפני חוסי' קדושין ג. ד"ה וסמך ליה],
(ח) [נפסחוס כח:],
(ט) [יבמות דף ד. ד' ע' שם סנהדרין דף סו:],
(י) [יבמות ד. לו. וע"ש במשנה:],
(יא) [קדושין ג. ע"ש],
(א) [קמן כו.],
(ג) [ג"ל דס נדה],
(ה) [ויקרא כו],

תורה אור השלם

- ולא תחילתא את שם קרישי ונקדשות בתוך בני ישראל אני יי מקדשכם: ויקרא טו כב
- הקדול בתוך העדה וזאת ואכלה אתם כרגיע: במדבר טו כז
- רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדיברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלפניך כל ימי ימיך ויודעתם לך בך ויגבי בניך: יום אשר עמדת לפני יי אלהיך בחריב באמר יי אלי הקהל לי את הקעס ואשעמם את דברי אשר ילמדון לך אהא אתי כל דמיים אשר הם חיים עד תאדוקה זאת בניהם ולמדון: דברים ט י
- מכשפה לא תהיה: שמות כב יז
- לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה בנה אביו: דברים כג א
- ונתן האיש השכב עמה לאבי העצק ותאשימ כסף ולי תהיה לאשה תחת אשר ענה לא ויכל לללח כל ימיו: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ור' יהודה פוטר דקסרי דליון: (ב) חוסי' ד"ה עד וכו' צירושלמי וכו' לֹא הַתְּפַלֵּל שְׁחִרִית וְנֹא:

מוסף תוספות

- בתוסי' רי"ש כהנ, כשהיה עומד באמצע התפילה ומגיע ש"ץ למודים.

מוסף רש"י

מה להלן עשרה. עדה אין חתומה מעשרה שנאמר (במדבר יד) עד מתי לעדה הרעה הזאת, ילאו יאושע וכל דכמי בלאה הנרנעת לנהמה (ויקרא כ) דמיים בם, וכל דמיים בם בסקילה היא דגמרינן מאזו וידעוני דכמי כזו (שם) בלאן ירגמו אותם דמיים בם (ביבמות ט. טהורדין) נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו. שלא נאסרה עליו עולמים אלא אשת אביו, כדכמי (ויקרא יח) ערות אשת אבין, ואשת משמע פ"י אישות דקדושין (ביבמות ד.) אנוסת בנו. לא כלמי היא דליון כלה אלא מקודשת וראויה לחופה (סו).